DR. S. KLEMENSIEWICZ

O nowych i mało znanych gatunkach motyli fauny galicyjskiej.

Przyczynek siódmy.

KRAKÓW
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ
1911.

DR. S. KLEMENSIEWICZ

O nowych i mało znanych gatunkach motyli fauny galicyjskiej.

Przyczynek siódmy.

KRAKÓW
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ
1911.

Osobne odbicie z tomu XLV. Sprawozdań Komisyi fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie.

Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, pod zarządem J. Filipowskiego.

O nowych i mało znanych gatunkach motyli fauny galicyjskiej.

Przyczynek siódmy.

Napisał

Dr Stanisław Klemensiewicz.

Wskutek ujawniającej się w nowszych badaniach lepidopterologicznych dążności nadawania odrębnej nazwy aberacyom, które się od formy głównej różnią tylko drobnemi, niekiedy nawet mało znaczącemi znamionami w ubarwieniu (głównie skrzydeł), oraz tej okoliczności, że wielu nazwom form aberacyjnych, do niedawna za synonimy uważanym, przywrócono pierwotne znaczenie w systematyce, wzbogaciła się nomenklatura lepidopterologiczna wielu nazwami odmian i aberacyi bądź nowych, bądź dawniej znanych, lecz nie mających nazwy, z któremi wprawdzie pod względem ich wartości nomenklatorycznej nie zawsze godzić się można, których atoli w wykazach faunistycznych nie powinno się pomijać.

Ze względu na to, dokonałem nowej rewizyi mojego zbioru motyli krajowych (na razie tylko Rhopalocerów), której ważniejsze rezultaty, zwłaszcza co do rozsiedlenia i morfologii odmian, dla fauny krajowej nowych (gwiazdką zaznaczonych), podaję w niniejszym przyczynku. Gatunki zestawiono w nim systematycznie, według katalogu Dr O. Staudingera i Dr H. Rebla (Catalog d. Lepidopteren des palaearktischen Faunengebietes. Berlin, 1901).

Po ogłoszeniu mojego szóstego przyczynku[1]) t. j. w dwóch

---

[1]) Klemensiewicz Dr. S. O nowych i mało znanych gatunkach motyli fauny galicyjskiej; Przyczynek VI. Sprawozd. Kom. fizyogr. Akad. Umiej. w Krakowie. T. XLIII.

ostatnich latach, pojawiły się następujące ważniejsze prace z wykazami motyli galicyjskich:

Stöckl A. Motyle (*Lepidoptera*) rzadsze i nowe, zebrane w latach 1903 do 1907 w okolicach Lwowa, Janowa, Żółkwi. Mikuliczyna, Zakopanego i t. d. Kosmos, r. XXXIII; Lwów, 1908.

Hirschler Dr. J. i Romaniszyn J. Motyle większe (*Macrolepidoptera*) z okolic Lwowa (z 7 tabl.). Sprawozd. Kom. fizyogr. Akad. Umiej. w Krakowie. T. XLIII.

Br. Brunicki J. Spis motyli zebranych w powiecie Stryjskim; Część II. (ib. T. XLIV).

Sitowski Dr L. Motyle Pienin; Część druga. (ib. T. XLIV).

W wymienionych czterech pracach, oraz w niniejszym przyczynku, wykazano łącznie 32 form głównych, oraz 91 aberacyi, względnie odmian motyli, nowych dla fauny krajowej.

W Nowym Sączu, w marcu 1910 r.

Papilionidae.

*1. *Papilio Podalirius* Latr. *ab. Interruptus* m. „*Alarum anter striga quarta in cellula 4 interrupta*“.

Rzadka aberacya, u której na skrzydłach przednich czwarta pręga czarna (przechodząca przez żyłkę poprzeczną [1]), jest w komórce 4-tej dość szeroko przerwana; wyhodowana z gąsienicy w Brodach, w kwietniu.

*2. *P. Machaon* L. *ab. Rufopunctata* Wheel. Tylko jeden okaz, znaleziony w zrębach leśnych koło St. Sącza, przy końcu maja.

Pieridae.

3. *Pieris Daplidice* L. *gen. vern. (et ab.) Bellidice* O. Ta (rzadsza) forma wiosenna, odznaczająca się mniejszym rozmiarem i o wiele ciemniej zielonym spodem skrzydeł tylnych, zdarza się u nas czasem także jako aberacya, wśród okazów generacyi letniej; mam w zbiorze typowy egzemplarz samca tej formy, znaleziony dnia 16 sierpnia w okolicy Nowego Sącza.

4. *Leptidia Sinapis* L. *ab. Subgrisea* Stgr. Pojawia się rzadko między okazami pokolenia wiosennego w kwietniu i w maju; koło Lwowa.

---

[1]) Do oznaczenia użyłkowania skrzydeł, używam terminologii Herrich-Schäffera.

*5. *Colias Hyale* L. *ab.* ♀ *Flava* Husz. Jeden wybitny okaz tej aberacyi napotkałem w Pieninach, na początku sierpnia.

*6. — — *ab. Simplex* Neuburger (= *Emarginata* Röber). Samica znaleziona w okolicy Lwowa przy końcu października, pozbawiona zupełnie przy krańcu skrzydeł tylnych czarnego nakreślenia (obwódki), należy niewątpliwie do tej aberacyi.

*7. *C. Myrmidone* Esp. *ab.* ♂ *Edusaeformis* m. „*Limbo nigro costis flavis*“.

Bardzo rzadka aberacya samca, u której czarna obwódka krańcowa wszystkich skrzydeł jest częściowo poprzecinana jasno żółtemi żyłkami, jak to bywa z reguły u samców *Edusa* F. Mój okaz, znaleziony w okolicy Brodów dn. 23 maja, odznacza się nadto silnem mienieniem się fioletowem skrzydeł tylnych, jak u *ab. Micans* Röber. Forma ta, znana już gdzieindziej wśród okazów generacyi jesiennej, zasługuje niewątpliwie na odrębną nazwę.

*8. — — *ab.* ♀ *Nigerrima* Pieszczek. Jeden egzemplarz złapany koło Lwowa w połowie maja.

Nymphalidae.

*9. *Vanessa Polychloros* L. *ab. Pyromelas* Frr. W Brodach dn. 2-go lipca wyłągł się w domu egzemplarz, należący do tej ciemnej aberacyi.

*10. *V. Antiopa* L. *ab.* „*Alarum anter. limbo flavo dense nigro insperso*“. Aberacya melanotyczna, u której cała powierzchnia skrzydeł z wierzchu jest mocno przyciemniona wskutek przymieszki czarnych łusek. Uwydatnia się to najbardziej na jasnej obwódce krańcowej skrzydeł przednich, która jest gęsto czarno naprószona; również obie plamki żółtawe przy brzegu ramiennym są znacznie przyćmione. Wyhodowana z gąsienicy w domu, w Nowym Sączu dn. 7 lipca.

Forma ta zbliża się najbardziej do *ab. Daubii* Stndf., którą dość często otrzymywano w drodze doświadczalnej, hodując gąsienice w nizkich temperaturach, przyczem tło skrzydeł ciemnieje, żółte brzegi stają się z reguły szersze, niebieskie plamy przed nimi zaś prawie o połowę mniejsze. Mój okaz odznacza się przeciwnie plamkami niebieskiemi, zwłaszcza na skrzydłach przednich, znacznie zwiększonemi, przedewszystkiem zaś żółtym krańcem skrzydeł przednich normalnie szerokim, grubo czarno naprószonym. Według uprzejmej informacyi Dra Rebla w Wiedniu, mają podobno indyjskie okazy Antiopy szczególniej silnie przyćmiony kraniec skrzydeł.

*11. *Melitaea Athalia* Rott. *ab.* ♀ *Tricolor* Hormuz. Jeden egzemplarz tej rzadkiej aberacyi znalazłem w Brzuchowicach koło

Lwowa na początku czerwca, inny [1]) wyhodowałem w Brodach z gąsienicy 1. sierpnia.

*12. *M. Aurelia* Nick. *ab. Dictynnoides* Hormuz. Posiadam w zbiorze dwa okazy, jeden z Brodów, drugi z Janowa, znalezione przy końcu maja, względnie lipca, które niewątpliwie do tej aberacyi należą.

*13. *Argynnis Selene* Schiff. S. V. *v. gen. II Selenia* Frr. Tu należą okazy drugiej generacyi (z sierpnia), znacznie mniejsze od formy latającej w maju i czerwcu, u nas wszędzie dość liczne.

*14. *A. Dia* L. *ab. Baldehnensis* Teich. Jeden okaz, znaleziony koło Brodów w drugiej połowie września, zgadza się w zupełności z opisem tej formy, pojawiającej się w generacyi letniej w Kurlandyi i indziej. Na uwagę zasługuje egzemplarz, złapany również w okolicy Brodów przy końcu maja, odznaczający się małym rozmiarem (dług. skrz. przedn. = 17 mm), zwiększonem nakreśleniem czarnem, oraz jednostajnie niemal czarną połową nasadową skrzydeł tylnych.

*15. *A. Aglaja* L. *ab.* ♀ *Suffusa* Tutt Na górze „Radziejowa“ koło Rytra, w drugiej połowie sierpnia.

*16. *Erebia Medusa* F. *v. (et ab.) Psodea* Hb. W Lipkach koło Brodów znalazłem dn. 26 czerwca, wśród licznych okazów zwyczajnych, jedną samicę tej formy; pojawia się u nas przeto jako aberacya.

17. — — *v. Hippomedusa* O. Posiadam egzemplarz, złowiony w pobliżu Lwowa w połowie czerwca, nieróżniący się niczem od górskiej odmiany *Hippomedusa* O. Forma ta zdarza się widocznie czasem także w równinie jako aberacya.

*18. *E. Euryale* Esp. *ab. Euryaloides* Tgstr. Pojawia się rzadko wśród formy głównej, w Rytrze.

19. *Pararge Megera* L. Na uwagę zasługuje okaz, znaleziony w okolicy Lwowa na początku września, z powodu nadzwyczajnie drobnego rozmiaru, gdyż długość skrzydła przedniego wynosi u niego zaledwie 18 mm.

*20. *P. Maera* L. *ab. Obscura* Tutt. Gatunek ten rozsiedlony w całej Galicyi, od równin aż do gór wysokich, pojawia się u nas przeważnie w formie, u której czerwono żółta wstęga przed krańcem skrzedeł przednich jest nawet u ♀♀ słabo rozwinięta, mianowicie jest rozerwana na szereg plam, ku brzegowi pachowemu niknących; niekiedy są te plamy prawie całkiem zakryte brunatną

---

[1]) Okaz ten podałem w moim wykazie z r. 1898 (Spraw. Kom. fizyogr. T. XXX, str. 12 [124]), jak się później przekonałem, mylnie, jako należący do *ab. Corythalia* Hb.; aberacyi tej nie znaleziono, ile mi wiadomo, dotychczas nigdzie w Galicyi.

barwą tła, przez co powstaje *ab. Obscura* Tutt. Typowe okazy takiej aberacyi posiadam z Rytra (♀) i okolicy Lwowa (♂).

Na górze Radziejowej koło Rytra, złowiłem dn. 31-go lipca samicę, u której przeciwnie czerwono-żółta wstęga przed krańcem skrzydeł przednich jest bardzo jaskrawa, szeroka i zupełna, to jest żyłkami tylko delikatnie poprzecinana i dosięga niemal brzegu pachowego; na skrzydłach tylnych są czerwono-żółte plamy również dobrze rozwinięte. Forma ta przypomina w zupełności *v. Adrasta* Hb., od której jednak różni się jednostajnie ciemno-brunatnem tłem skrzydeł. Samicy prawdziwej *v. Adrasta* u nas jeszcze nie widziałem.

*21. *P. Achine* Sc. *ab. Althaea* Reb. Do tej aberacyi należy zaliczyć egzemplarz, złowiony w Brodach w drugiej połowie czerwca, głównie z powodu zredukowanej liczby (2 zamiast 5) mniejszych niż zwykle plam oczkowatych na skrzydłach przednich i rozszerzonej białawej wstęgi na spodzie skrzydeł tylnych, na której mieści się pięć, również zmniejszonych oczek.

*22. *Epinephele Lycaon* Rott. *ab.* ♂ *Pavonia* Voelsch. Jeden okaz znaleziony w Żegiestowie przy końcu lipca.

*23. — — *ab.* ♀ *Schlosseri* Voelsch. U niektórych samic gatunku *Lycaon* rozszerzają się i zlewają ochrowo-żółte obwódki obu czarnych plam oczkowatych na wierzchu skrzydeł przednich tak dalece, że tworzą dość szeroką, niewyraźnie ograniczoną wstęgę przedkrańcową, przyczem ochrowa barwa rozlewa się także ku nasadzie skrzydła (podobnie jak u *Par. Maera* L. *v. Adrasta* Hb.). Wybitny egzemplarz tej formy, odznaczający się nadto bardzo jasnem, ochrowo-brunatnem tłem skrzydeł, znalazł się w Gołąbkowicach koło Nowego Sącza na początku sierpnia. Łączy on w sobie nadto znamiona aberacyi *Schlosseri* Voelsch., gdyż jest pozbawiony oka w komórce 2 skrzydeł przednich.

*24. *Coenonympha Pamphilus* L. *ab.* Okaz, złowiony koło Brodów na początku czerwca, stanowi z powodu swej szerokiej i wybitnej obwódki ciemnej przy krańcu skrzydeł, przejście do południowo europejskiej *ab. Marginata* Rühl.

Lycaenidae.

*25. *Thecla Ilicis* Esp. *ab. Cerri* Hb. Wybitny egzemplarz samicy wyhodowałem z gąsienicy w Brodach 23 czerwca.

*26. *Callophrys Rubi* L. *ab. Caecus* Geoff. (= *Immaculata* Fuchs). Galicyjskie okazy gatunku *Rubi* L. mają szereg białych kreseczek na spodzie skrzydeł tylnych częstokroć bardzo niewyraźny, przez co się zbliżają do *ab. Caecus* Geoffr., pozbawionej zupełnie tego nakreślenia; tę aberacyę znajdowałem w Brodach przy końcu kwietnia.

*27. *Zephyrus Betulae* L. *ab.* ♂ *Pallida* Tutt. Typowy okaz

tej rzadkiej aberacyi wyhodowałem z gąsienicy w Czarnym Dunajcu, 20 lipca.

*28. *Chrysophanus Virgaureae* L. *trans. ad v. (et ab.) Oranula* Frr. Dwie samice, złapane w górach nad Popradem (w Rytrze i koło Star. Sącza) przy końcu lipca, zgadzają się swemi cechami, z wyjątkiem nieco większego rozmiaru, z północną formą *Oranula*; u obu jest wierzch skrzydeł tylnych, z wyjątkiem czerwono-żółtej wstęgi przed krańcem, niemal jednostajnie czarno-brunatny.

*29. *Ch. Phlaeas* L. *gen. aest. Eleus* F. Dwa typowe egzemplarze złowiłem w okolicy Nowego Sącza 3 i 15 sierpnia.

*30. — — *ab. Obsoleta* Tutt. Jedna drobna ♀, znaleziona koło Brodów na początku września.

*31. — — *ab. Caeruleopunctata* Stgr. U *Phlaeas* L. (zwłaszcza samic) znajduje się na skrzydłach tylnych najczęściej szereg drobnych kropek niebieskich, przed czerwoną wstęgą krańcową; formę, u której te kropki są wyraźne i liczne, nazwał Staudinger *Caeruleopunctata* (zbytecznie!). Znajdowałem ją szczególniej licznie w okolicy Brodów i Lwowa, we wrześniu i październiku.

*32. *Ch. Dorilis* Hufn. ♀ *Fulva* Lambill. U samic gatunku *Dorilis* bywa czerwone tło wierzchu skrzydeł przednich w różnym stopniu brunatno zaciemnione. U nas przeważa w obu generacyach forma samicy o skrzydłach przednich ciemno brunatnych, tylko w komórce środkowej lub niekiedy w całej połowie krańcowej mniej lub więcej zaczerwienionych. Nieco rzadsza jest forma całkiem brunatna, t. j. pozbawiona zupełnie nalotu czerwonego (*v. et ab. Orientalis* Stgr.), zaś najrzadsza *ab.* ♀ *Fulva* Lamb., u której skrzydła przednie (z wyjątkiem nasady) są jednostajnie żółtawo-czerwone. Piękny okaz tej ostatniej aberacyi znalazłem w okolicy Brodów, w połowie maja.

Lycaena F.

Gatunki tego najliczniejszego rodzaju Lycaenidów (w znacznej części także rodzaju *Chrysophanus* Hb.) okazują wielką skłonność do tworzenia aberacyi, tyczących się głównie plamek czarnych na odwrotnej stronie skrzydeł. Plamki te (oczka, półksiężyce, kropki) bywają czasem nieprawidłowo wielkie, lub mają formę niezwyczajną, często zlewają się ze sobą w różny sposób, występują w liczbie nienormalnie wielkiej, lub też naodwrót zanikają częściowo; niekiedy brak także charakterystycznej dla wielu gatunków smugi białej na spodzie skrzydeł tylnych. Prof. Courvoisier[1]), który się w ostatnich czasach aberacyami Lycaenidów

---

[1]) Mitt. Schweiz. Ent. Ges. XI, str. 18—25.

szczegółowo zajmował, rozróżnia u gatunków rodzaju *Lycaena* i *Chrysophanus*, ze względu na wymienione wyżej nieprawidłowości, około 20 kategoryi aberacyi, które generalnie nazwał. Aberacye te powtarzają się w sposób analogiczny, jak dotąd skonstatowano, u przeważnej liczby gatunków wymienionych dwóch rodzajów Lycaenidów. Czasem są one tylko jednostronnie wykształcone (t. j. na skrzydłach jednej strony motyla), lub też występują wielokrotnie (w kombinacyach) u jednego i tego samego osobnika. W tym ostatnim wypadku mogą powstać wątpliwości przy oznaczaniu motyla, do jakiej kategoryi aberacyi (Courvoisiera) dany okaz zaliczyćby należało. Sposób ten generalnego nazywania pewnych aberacyi ma przeto ze względów nomenklatorycznych także strony ujemne.

Dotychczas skonstatowałem, obok innych, następujące aberacye, ustanowione generalnie przez Courvoisiera, u niektórych gatunków krajowych Lycaenidów zbioru mego:

*33. *Lycaena Argus* L. *ab. Elongata* Courv. Na łąkach leśnych w Janowie, przy końcu lipca.

34. *L. Astrarche* Bgstr. *ab. Allous* Hb. Typowy okaz znalazłem koło Brodów 22 czerwca.

35. *L. Icarus* Rott. *ab.* ♀ *Caerulea* Fuchs. W Gołąbkowicach koło Nowego Sącza, na początku sierpnia.

*36. — — *ab.* ♀ *Caerulescens* Wheeler. W okolicy Nowego Sącza 24 sierpnia.

*37. — — *ab.* ♀ *Fusca* Gillm. Wielki egzemplarz, złowiony również koło Nowego Sącza 21 czerwca.

*38. — — *ab. Iphis* Meig. Koło Brodów przy końcu sierpnia (♂).

*39. — — *ab. Polyphemus* Esp. (= *ab. Arcuata* Weym.). Zdarza się dość często, zwłaszcza u samic; posiadam okazy z Gruszowa (pod Tarnowem), Żegiestowa, okolicy Nowego Sącza i Brodów, łowione w sierpniu i wrześniu.

*40. — — *ab. Elongata* Courv. Jedna typowa ♀ tej formy, znaleziona koło Brodów, przy końcu sierpnia.

*41. — — *ab. Tripuncta* Courv. W Czarnym Dunajcu przy końcu lipca (♀).

*42. *L. Hylas* Esp. *ab. Glycera* Schultz. Znalazłem jednego samca w Czorsztynie, przy końcu lipca.

*43. *L. Meleager* Esp. *ab.* ♂ *Versicolor* Rühl. Koło Brodów w połowie lipca.

44. — — *ab.* ♀ *Steevenii* Tr. Również w okolicy Brodów, w drugiej połowie sierpnia.

*45. — — *trans. ad. v. Ignorata* Stgr. W lasach mieszanych koło Brodów (w Lipkach) złowiłem dn. 11 lipca okaz samicy, bardzo godny uwagi z powodu nadzwyczajnie długich łatek skrzydeł tylnych, oraz odcienia srebrzysto niebieskiego w barwie wierzchu

skrzydeł; forma ta stanowi przeto wyraźne przejście do odmiany *Ignorata* Stgr., znanej dotychczas tylko z gór Taurus.

*46. *L. Bellargus*[1]) Rott. *ab. Tripuncta* Courv. Koło Brodów i Nowego Sącza (Gołąbkowice), w sierpniu.

*47. — — *ab. Unipuncta* Courv. Tylko jeden samiec, złapany w okolicy Brodów 22. sierpnia.

*48. — — *ab. Impuncta* Courv. Aberacya rzadka; złapałem, ją w Wierchomli nad Popradem i koło Brodów, w drugiej połowie sierpnia (oba ♂♂).

*49. *L. Coridon* Poda *ab. Tripuncta* Courv. Jedna samica w Brodach przy końcu sierpnia.

*50. — — *ab. Obsoleta* Tutt. Tę aberacyę, stanowiącą przejście do *ab. Cinnus* Hb., napotkałem w okolicy Starego Sącza, na łąkach leśnych, przy końcu lipca. Z tego samego miejsca posiadam okaz, o nienormalnie zwiększonej liczbie oczek na spodzie skrzydeł przednich, należący przeto do IV grupy aberacyi Courvoisiera *(formae supernumerariae)*; jestto mianowicie kombinacya aberacyi, mającej trzy oczka przy nasadzie (*ab. Tripuncta)*, a prócz tego trzy drobniejsze takież plamki między półksiężycem środkowym a poprzecznym szeregiem oczek za środkiem skrzydła.

*51. *L. Cyllarus* Rott. *ab. Lugens* Carad. Samica złowiona przy końcu czerwca koło Lwowa, należy niewątpliwie do tej aberacyi, gdyż jest z wierzchu jednostajnie czarnobrunatna[1]), spód zaś ma jaśniej popielaty aniżeli zwykle, z nikłemi oczkami.

*52. *L. Arion* L. *ab. Bipuncta* Courv. Jeden ♂ złowiony w Rytrze, 19 lipca.

*53. — — *ab. Unicolor* Hormuz. Również w Rytrze, na początku lipca (♂).

Hesperiidae.

*54. *Heteropterus Morpheus* Pall. *ab. Phantasos* Stich. Typowy okaz tej rzadkiej aberacyi, znalazł się wśród formy zwyczajnej w Janowie na początku lipca; zgodnie z ilustracyą Stichla, pozbawiony jest plamek żółtych na wierzchu skrzydeł przednich.

55. *Augiades Comma* L. *ab.* W Żegiestowie złowiłem na początku sierpnia samca, u którego na spodzie skrzydeł tylnych znajduje się tylko jedna plamka biaława w środku; reszty plamek brak zupełny. Forma ta przypomina przeto *ab. Centripuncta* Tutt.

---

[1]) Ustanowiona przez Tutta aberacya ♂ *Puncta* (= *Parvipuncta* Aign.) nie zasługuje na odrębną nazwę, gdyż prawie zawsze u samców tego gatunku znajduje się na wierzchu skrzydeł tylnych przed krańcem szereg mniej lub więcej wyraźnych kropek czarnych; raczej należałoby odwrotnie uznać za formę aberacyjną okazy (w Galicyi o wiele rzadsze), u których te kropki są prawie niewidoczne.

[2]) Galicyjskie okazy samic gatunku *Cyllarus* odznaczają się wogóle brakiem niebieskiego nalotu z wierzchu przy nasadzie skrzydeł.